

Paul Hockenos Miért választja Közép-Európa az atomot és a szenet

<http://magyarnarancs.hu/publicisztika/miert-valasztja-kozep-europa-az-atomot-es-a-szenet-paul-hockenos-87688>

Paul Hockenos

2013/48. (11. 28.)

Az ENSZ múlt heti varsói klímakonferenciája kitűnő alkalmat kínált, hogy szemügyre vegyük a közép-európai országok energiapolitikáját. Annál is halaszthatatlanabb ez, mivel a visegrádi államok, azaz Lengyelország, Szlovákia, Csehország és Magyarország most olyan hibát készülnek elkövetni, aminek az árát drágán fogják megfizetni a következő évtizedekben.

Miközben Európa túlnyomó része a megújuló energiaforrásokba fektet be, és alacsony szén-dioxid-kibocsátású energiaforrásokra építi terveit, a visegrádi országok a múlt ideáinak foglyává váltak. A közép-európaiak a szénre, az atomenergiára és a külföldről behozott gázra és olajra alapozzák a jövőjüket - épp akkor, amikor az alacsony kibocsátású, tiszta energia megfizethetővé válik. Sőt: a fosszilis fűtőanyagok és az atomenergia ára az elmúlt években az egekbe szökött, és minden számítás szerint ott is fog maradni. A megújuló energiáké viszont zuhanórepülésben van, és rohamléptekkel fejlődik a tiszta energia technológiája is. Mostanra már a pénzben és napsütésben mérsékeltén dúskáló országok számára is költséghatékonyá válik, ami ezen államok számára is értelmetlenné teszi a befektetéseket a hagyományos energiatermelésbe.

A hibás energiastratégia nemcsak az európai főáramtól szigeteli el a visegrádi országokat, de veszélyezteti hosszú távú energiabiztonságukat is - ha mégannyira ezt tartják is a legfőbb értéknek. Energetikai portfóliójuk különbözik, az energiabiztonság azonban mindannyiuk számára elsődleges. A szovjet alárendeltség emléke érthetően nyomasztja őket, és minthogy a földrajz azóta sem változott, s továbbra is Putyin Oroszországa és a másik, a múltban sokszor ellenséges hatalom, Németország szorítja őket egymáshoz, az energetikai autonómia nyilvánvalóan fő céljuk maradt.

Csak hogy a makacs ragaszkodás a hagyományos energiaforrásokhoz ezt a függetlenséget mind távolibbá teszi. Csehországban a fosszilis energiahordozók adják az elsődleges energiaszolgáltatás 80 százalékát; ennek szinte teljes egésze import; nagy része Oroszországból. Magyarország és Szlovákia is a Gazprom fontos vásárlói közé tartozik. A csapat legkevésbé kiszolgáltatott tagja, Lengyelország nagymértékben támaszkodik saját szénkészletére és a szocializmusban épült széntüzelésű erőműveire; ezek az unió legszennyezőbb erőművei. Lengyelország a legnagyobb széntermelő Európában (világviszonylatban a 9.), de kőolaj- és

gázszükségleteinek 90, illetve 65 százalékát Oroszországból szerzi be. A visegrádi országok válasza e feladványra logikusan hangzik: az ellátás diverzifikálása, vagyis a több lábon állás. Minél többféle energiaforrásból gazdálkodik egy nemzet, annál kevésbé függ egytől. A közép-európaiak hagyományos fosszilis energiahordozókból, atomenergiából, nem hagyományos földgázból, például palagázból, hulladékégetésből és persze megújuló energiaforrásokból gondolják összeállítani a maguk kosarát.

Ám ez a sokféle alkotóelemből összeálló kép csalóka. A nagy amerikai olajcégek például súlyosan túlbecsülték a közép-európai palagázkészleteket: a nagyralátó tervek beharangozása után idén új számításokat végeztek, majd kivonultak Lengyelországból: arra jutottak, hogy Lengyelországban még sincs hatalmas palagázkészlet. Közép-Európában elmarad a palagáz-forradalom.

A közép-európai államok - és balti meg balkáni sorstársaik - az atomenergiát vélik most a megoldás kulcsának. Ez legutóbb akkor vált nyilvánvalóvá, amikor Orbán Viktor kijelentette: a Visegrád-csoport önállóan keresi a módját energiaszükségletei kielégítésének, az Európai Unió intelmeitől függetlenül. Csehország erősen dolgozik atomenergia-termelésének bővítésén. A cél a két dél-csehországi atomerőmű szolgáltatott kapacitás megduplázása, s az, hogy a nukleáris energia 2040-re a hazai energiamix 30 százalékát adja. A cseh kormány 9 milliárd eurós tendert írt ki két atomerőmű építésére: ennél nagyobb értékű szerződést ez az ország még soha nem ajánlott senkinek, s ez az egyetlen élő pályázat nukleáris kapacitás építésére az egész unióban. De jó oka van annak, hogy a befektetők nem tapossák egymás sarkát: a reaktorok építésének költségei oly magasak, hogy nincs az a befektető, aki ki tudná gazdálkodni őket.

Út a múltba

Az atomenergia kiterjesztésének fő akadályja ugyanis ma nem a biztonság, hanem a költségek. Az atomenergia egész egyszerűen nem finanszírozható. Nagy-Britannia például nagy bajt csinált magának: a fukusimai katasztrófa után megépítendő első új atomreaktor úgy 23 milliárd dollárjába kerül majd. A megtérüléshez a brit kormány egy megawattóra energiáért 92,5 fontot ígért a befektető francia konzorciumnak: ez az ár - mely 2023-tól 35 éven át lesz érvényben - a jelenlegi piaci árszint kétszerese.

Az Európai Bizottság épp ezért figyeli növekvő szkepszissel az atomenergiát, s nemrég jelezte azt is, hogy az új nukleáris beruházások nem számíthatnak állami segítségre: márpedig ez a kikötés, ha érvénybe lép, bizonyosan a végüket jelenti. A bizottság energiaügyi főigazgatóságáról nemrégiben kiszivárgott jelentés megerősítette azt, amit a fosszilis és a nukleáris erőműveket üzemeltető cégek mindenáron tagadnak: hogy bőkezűbb állami támogatásban részesülnek, mint a megújulók. Ha e támogatásoktól megfosztják őket, egyikük sem lenne képes versenyezni a mind fejlettebb technológiájú, változatos zöld energiákkal.

Lengyelország politikai elitje - amely szorosan összefonódott a hagyományos energiahordozók iparának érdekcsoportjával; s a helyzet egész Közép-Európában hasonló - csalatkozik, ha azzal áztatja magát, hogy a szénkészlet szavatolja majd függetlenségét az importtól. A varsói kormány egyenesen külszíni fejtésű lignitbányák megnyitását fontolgatja: mintha a múltban élne. A lengyel szén egész egyszerűen nem versenyképes az Oroszországból és más országokból származóval - és ezen még az sem segít, hogy az unió kibocsátáskereskedelmi rendszere (az ETS) összeomlott, és pillanatnyilag senki nem fizet a szén-dioxid-kibocsátásért. Ez nem sokáig marad így: az új német kormány az ETS-t remélhetőleg gatyába fogja rázni, és kiszorítja a szenet az energiapiacról. A combos közép-európai energialobbik - amelyek derékhadát az állami tulajdonú erőmű- és szolgáltatóóriások adják - sokakat meggyőztek arról, hogy a megújuló energia luxustermék, ami lehet, hogy jó a kőgazdag németeknek, de nem lehet jó nekünk. Csakhogy ez ma már nem igaz. A napenergia - és rögtön utána a rangsorban a tengerparti szélenergia - már versenyképes a fosszilis energiahordozókkal. A Citigroup egyik szakértője a Financial Timesban nemrég arról számolt be, hogy "elérkeztünk arra a pontra, amikor a keresletet a jéghideg és kőkemény gazdasági számítások fogják irányítani, és nem az állami támogatások. Ez pedig átírja a játékszabályokat". Egy másik nemzetközi bank, a UBS úgy véli, "az állami támogatások nélküli napenergia forradalma" zajlik Európában. A UBS becslései szerint 2020-ra Európa bizonyos részeinek energiaszükségletét 18 százalékban a napenergia fogja kielégíteni.

Mindez azt jelenti, hogy Közép- és Kelet-Európa most minden további nélkül zöldre válhatna, s elkezdhetné kiépíteni azt az infrastruktúrát, amely növelné energiabiztonságát és leverné az energia árát. Lengyelország huzatos északi tengerpartja ideális helyszíne a szélerőműparkoknak. Csehország ugyanolyan napenergia-potenciállal bír, mint Dél-Németország, ahol az Alpoktól a Fekete-erdőig napelemek díszelnek a falusi háztetőkön. Magyarország pedig valóságos geotermikus energiakincs tetején várja a tiszta jövőt: ezt már a törökök is kapiskálták, akik majd 500 évvel ezelőtt az első fürdőket építették Budán.

Megújuló lehetőségek

Számos tanulmány bebizonyította már, hogy Közép-Európa megérett a megújuló energiaforrások használatára. A lengyelországi Greenpeace és az Európai Megújuló Energia Tanács (EREC) által jegyzett 2013-as kutatás azt állítja, hogy ha Lengyelország a széniparba tervezett beruházásait a megújuló energiaforrások irányába terelné, a megújulók részesedését a 2010-es 7,8 százalékról 2030-ra 26,8 százalékra növelhetné, s megfelelné a szénfelhasználást. Ha az energetikai beruházások 90 százalékát a megújulóakra fordítanák, az több mint százezer új munkahelyet is teremtene (a szénsetektor eközben ötvenezret veszítene). Mindemellert az energiabiztonságot is szolgálná, és csökkentené az importfüggőséget.

Ha a politikai osztályt nehéz is megnyerni az ügynek, a közvélemény-kutatások szerint az állampolgárok és a helyi közösségek jóval nyitottabbak a megújuló

energiaforrások iránt, mint választott képviselőik. Egy idén márciusban készített felmérés arról számol be, hogy a lengyelek 45 százaléka szeretné, ha lenne a háztartásában valamilyen megújuló energiát felhasználó háztartási eszköz. A legjobban a gazdák fantáziáját mozgatta meg a lehetőség. Egy másik felmérés szerint a lengyel önkormányzati tisztviselők 60 százaléka úgy véli, a tiszta energia elősegítheti a helyi gazdaság felfutását. A kis volumenű megújuló energiatermelés a valódi energiaautonómia hívei számára különösen vonzó. A zöldenergiát előállító technológiák ára csökken, és csökkenni fog a jövőben is, a közép-európaiak tehát minden további nélkül megismételhetnék mindazt, amit a németek az elmúlt évtizedben elértek. Nevezetesen: az energiatermelő és szolgáltató gigavállalatok monopóliumát önálló, kis energiatermelő egységek millióinak mozaikjára bontották le. Több mint 100 német városnak most már az a célja, hogy 2030-ra, 2035-re teljes mértékben a megújuló energiákból fedezze a szükségleteit, s ezzel a helyben megteremtett értékeket a helyi közösség hasznára fordítsa.

A közép-európai országok energiapolitikai válaszút elé érkeztek. Ám sajnálatos módon ezt a sorsfordulót nem kíséri nyílt, élénk vita. Nem kíséri semmilyen vita - az energiaiparban mit sem változtak a régmúlt napokból örökölt struktúrák, gondolkodásmódok, elfogultságok. A politikusok, az energetikai vállalatok és a sajtó egy része leplezetlenül együttműködik, s ez lehetetlenné teszi az energia demokratizálását. Ez az oka annak is, hogy áthatolhatatlan kőfalba ütközött minden olyan törvényalkotási szándék, amely magánszemélyek és kisvállalkozások előtt is megnyitotta volna az energiatermelés útját. E baljós fejlemények azt vetítik előre, hogy a visegrádi országok rossz utat választanak, s ennek a következményei a következő évtizedekben visszahullanak a fejükre. Gazdaságukat, iparukat versenyhátrányba hozzák azokkal az országokkal szemben, ahol teret hódít a tiszta energiát felhasználó gazdaság. És ha a közép-európai döntéshozókat kevésbé hatják is meg az atomenergia biztonsági kockázatai, vagy a klímaváltozás kárhozatos hatásai, akkor ne ezek miatt fektessenek be a megújuló energiába. Ezek nélkül is maradna elég oka és indoka a fordulatnak.

A szerző Berlinben élő amerikai újságíró.

Fordította D. Harangozó Aranka. A cikk első változata a World Policy Institute (worldpolicy.org) blogján jelent meg.